

NORGES HØYESTERETT

Den 13. juni 2019 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Matningsdal, Kallerud og Østensen Berglund i

HR-2019-1119-U, (sak nr. 19-074971STR-HRET), straffesak, anke over kjennelse:

A (advokat Abdelilah Saeme)

mot

Påtalemyndigheten

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder spørsmål om opphevelse av bostedsforbehold, jf. salærforskriften § 9 tredje ledd.
- (2) Ved begjæring til Bergen tingrett 20. mars 2019 ba advokat Abdelilah Saeme om å bli oppnevnt som forsvarer for A. Det ble også begjært opphevelse av bostedsforbeholdet ettersom advokat Saeme har kontor i Oslo. Begjæringen var begrunnet i retten til det frie forsvarervalg, sakens art, alvor og tidligere klientforhold. Videre ble det fremhevet at advokat Saeme behersker siktedes morsmål og at oppnevningen derfor ville føre til sparte tolkeutgifter for det offentlige.
- (3) Bergen tingrett avslo begjæringen 29. mars 2019. I beslutningen ble det blant annet vist til at hvorvidt en opphevelse av bostedsforbeholdet ville føre til økte merkostnader eller en besparelse var vanskelig å vurdere. Retten la til grunn at vilkårene for opphevelse av bostedsforbeholdet etter salærforskriften § 9 tredje ledd ikke var oppfylt.
- (4) A anket beslutningen til Gulating lagmannsrett, som 13. mai 2019 forkastet anken.
- (5) Flertallet i lagmannsretten la til grunn at tingrettens forståelse av salærforskriften § 9 tredje ledd var riktig, mens mindretallet mente at tingretten uriktig hadde unnlatt å vurdere om det ville medføre merutgifter for det offentlige å oppnevne en advokat utenfor rettskretsen.

- (6) A har anket til Høyesterett. Det er prinsipielt anført at lagmannsrettens kjennelse bygger på uriktig lovforståelse, subsidiært at avgjørelsen er åpenbart urimelig. Den nærmere begrunnelsen er som i søknaden til tingretten om opphevelse av bostedsforbeholdet.
- (7) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at anken skal behandles etter reglene i tvisteloven, jf. straffeprosessloven § 107 første ledd, jf. salærforskriften § 13 første ledd første punktum, jf. straffeprosessloven § 78 andre ledd siste punktum, jf. rettshjelploven § 27. Det er tale om en videre anke, hvor utvalgets kompetanse er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovtolkning, jf. tvisteloven § 30-6. For så vidt gjelder forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjon, EMK, kan utvalget også prøve den konkrete rettsanvendelsen.
- (8) Det fremgår av salærforskriften § 9 første ledd at det offentlige ikke godtgjør merutgifter som følge av at det er valgt advokat med kontor utenfor rettskretsen. Dersom siktede likevel velger en slik advokat, skal siktede som utgangspunkt selv dekke eventuelle merutgifter. I kommentarene til forskriften er det lagt til grunn at bestemmelsen gir siktede en reell valgmulighet for så vidt gjelder advokatbistand og derfor ikke anses som en innskrenkning i retten til fritt forsvarervalg. Det er vist til at EMK stiller krav om gratis advokatbistand, men ikke nødvendigvis etter eget valg, jf. Rt-1994-1160.
- (9) Ankeutvalget er enig i dette, jf. blant annet også Jon Fridrik Kjølbro, Den europeiske menneskerettigheds konvention, 4. utgave, side 675. Utvalget bemerker at salærforskriften § 9 tredje ledd i tillegg gir retten mulighet til å oppheve bostedsforbeholdet i spesielle tilfeller. Bestemmelsen lyder:

«Den salærfastsettende myndighet kan i spesielle tilfelle bestemme at reise- og oppholdsutgifter og/eller fraværsgodtgjøring likevel skal dekkes helt eller delvis av det offentlige. Beslutningen skal i tilfelle begrunnes.»

- (10) Ved vurderingen av om det er grunnlag for opphevelse av bostedsforbeholdet skal det blant annet ses hen til sakens art, omfang, viktighet for klienten og vanskelighetsgrad, jf. blant annet Rt-2001-957. I kommentarene til bestemmelsen er det også trukket frem at tidligere klientforhold kan være av betydning. Videre fremgår det at størrelsen av merutgiftene ved en eventuell opphevelse bør tillegges vesentlig vekt ved vurderingen.
- (11) Ankeutvalget bemerker at selv om en sak er av alvorlig karakter, med høy strafferamme, tilsier ikke dette at bostedsforbeholdet nødvendigvis må oppheves. Det samme gjelder ved tidligere klientforhold. Også i disse tilfellene skal det foretas en konkret vurdering, slik både tingretten og lagmannsretten har gjort i saken her.
- (12) Tingretten avslo begjæringen om opphevelse av bostedsforbeholdet med følgende begrunnelse:

«Retten kan ikke se at det foreligger et slikt spesielt tilfelle i herværende sak. Det er selvsagt en fordel at advokat og klient kan kommunisere direkte på siktetes morsmål, men dette kan ikke begrunne opphevelse av bostedsforbeholdet. Hvorvidt merutgifter med hensyn til reiseutgifter og fraværstid vil kompenseres i form av besparelser av tolkeutgifter er ikke mulig å fastslå på nåværende tidspunkt, all den tid dette avhenger av sakens utvikling. Videre kan ikke retten se på bakgrunn av det som fremgår i begjæringen at verken sakens alvor eller tidligere klientforhold kan begrunne opphevelse.»

- (13) I anken til lagmannsretten anførte siktede blant annet at det burde vært lagt avgjørende vekt på at forsvareren behersker hans morsmål, og tingretten skulle tatt stilling til besparelsene ved dette.
- (14) Om denne problemstillingen uttalte lagmannsrettens flertall:
- «Særlig hensett til anførselen om at forsvarer og siktede snakker samme fremmedspråk og at dette derved vil lede til besparelser for det offentlige, vil lagmannsretten bemerke at det ikke er grunnlag for en slik generell forståelse av salærforskriftens § 9 tredje ledd.»**
- (15) Lagmannsrettens merknader kan forstås slik at det er uten interesse for vurderingen etter § 9 tredje ledd at forsvareren behersker klientens språk. Dette er i så fall en uriktig lovforståelse.
- (16) Ankeutvalget viser til at de momentene som det normalt legges vekt på i rettspraksis, og som er omtalt i kommentarene til salærforskriften, ikke er uttømmende. Også hensynet til felles språk kan derfor være av betydning, typisk fordi en siktet kan ha et sterkt ønske om å kommunisere med forsvareren på sitt eget språk. Det er likevel ikke slik at det automatisk vil være lettere å få opphevet bostedsforbeholdet om forsvareren behersker siktedes morsmål, men forholdet må tas i betraktning ved vurderingen av om det foreligger «spesielle grunner» etter salærforskriften § 9 tredje ledd.
- (17) I de tilfeller hvor forsvareren behersker siktedes morsmål, kan dette også ha en side til utgiftene ved saken. Som anført i anken, vil det kunne føre til besparelser i tolkeutgiftene som kan være av betydning ved den samlede vurderingen av om det vil påløpe merutgifter ved opphevelse av bostedsforbeholdet.
- (18) Som følge av hovedregelen i salærforskriften § 9 første ledd om at det offentlige ikke dekker merutgifter ved valg av advokat utenfor rettskretsen, er nettopp størrelsen på eventuelle merutgifter av særlig interesse ved vurderingen av om bostedsforbeholdet skal oppheves etter tredje ledd. Etter praksis skal derfor dette, som nevnt foran, tillegges vesentlig vekt, jf. blant annet HR-2013-179-U.
- (19) Som påpekt av tingretten, kan merutgiftene være vanskelige å anslå, spesielt der saken er i en tidlig fase. Når forholdet er såpass sentralt i vurderingen om bostedsforbeholdet kan oppheves, må domstolen likevel vurdere dette, basert på forventet fremtidig behandling av saken.
- (20) Siktede har anført at merkostnadene ved å oppheve bostedsforbeholdet i denne saken vil være marginale. Det er vist til at det ved klientsamtaler ikke vil være nødvendig med tolk, noe som innebærer sparte utgifter – også om det påløper økte reiseutgifter og fraværsgodtgjørelse knyttet til gjennomføringen av slike samtaler.
- (21) Ankeutvalget er enig i dette kan være tilfelle, men bemerker at eventuell besparelse vil kunne bero på antall reiser og reiseavstand. Videre er det ikke tilstrekkelig å kun se hen til kostnader knyttet til klientkontakt. Ved opphevelse av bostedsforbehold vil det også påløpe økte reiseutgifter og økt fraværsgodtgjørelse knyttet til gjennomføring av avhør og av rettsmøter, ettersom det i slike situasjoner likevel må benyttes tolk. Det må derfor foretas en bred vurdering av de økonomiske forholdene. Begjæringen om opphevelse av bostedsforbehold må inneholde tilstrekkelige opplysninger om dette slik at retten kan foreta en forsvarlig vurdering.

- (22) Slik denne saken ligger an, mangler det opplysninger om hvorvidt en opphevelse av bostedsforbeholdet samlet sett vil føre til merutgifter eller ei. Det har medført at verken tingretten eller lagmannsretten har foretatt en tilstrekkelig vurdering av de økonomiske forholdene, til tross for at dette skal tillegges vesentlig vekt ved vurderingen etter salærforskriften § 9 tredje ledd. Både tingrettens beslutning og lagmannsrettens kjennelse må derfor oppheves.
- (23) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens kjennelse og tingrettens beslutning oppheves.

Knut H. Kallerud
(sign.)

Magnus Matningsdal
(sign.)

Cecilie Østensen Berglund
(sign.)